

Történetek az árdeli korcsomából

Formás kötetet tartok a kezemben – Bölöni Domokos: *Szélrózsa a toronyban*; Válogatott jegyzetek, novellák, karcolatok (1990–2023), Erdélyi Műhely Könyvek sorozat, Élő Székelyföld Egyesület és Munkacsoport kiadása, 2023 –, ami a gondos kiadói és nyomdai munkát dicséri.

Személyes élménnyel hozakodnék elő: Bölönivel annak idején a nyomdában találkoztam, ha utána számolok, eltelt már három évtized is azóta. A napilap nyomdai előkészítési munkálatai közben adódó holtidőkbe, érdekesítő, humoros történetei által ő vitt szint, mondjam úgy: életet. Sokszor az volt az érzésem, már csak le kellene írnia, annyira kerek, élők, tehát készek voltak... Mármint a sztorik. A későbbiek során aztán – kisprózáiban vagy csak egy-egy történet mellékszálaként – számos esetben találkozhattam is egyikükkel-másikkal.

Bölöni történeteinek többsége abban a térbeli háromszögben zajlik, amelynek Dicsőszentmárton (ide sorolandó a szülőfalu Szászdányán is), Korond, Marosvásárhely a meghatározó pontjai. Időben pedig a gyermekkortól az ifjúkoron át az érett férfikorig terjed a világ, amit írásaiban meg- és átvilágít. Mindezt a maga sajátos szemszögéből tekintve. A következtetéseket többnyire rábízta az olvasóra. Azért néhány esetben finoman befolyásolja, bölönis

ravasszággal az általa preferált irányba vezeti.

A gyerekkor – ide tartoznak a dicsőszentmártoni középiskolai évek is – élményeit feldolgozó írások képezik a könyv első részét. A kötetnyitó *Legyen eszünk* az iskolai bentlakások kisdíák lakóinak mindennapjait mutatja be, olykor szívfacsaró nosztalgiával, beleértve a Bakó tanító bácsi igencsak megszívlelendő – ha nem is életmentő, de számos későbbi kellemetlenségtől megóvó –, féltő aggodalmaskodásból fakadó figyelmeztetését: „jól gondoljuk meg, mikor mit és hogyan cselekszünk,

legyen eszünk”. A felszólításra – legyen eszünk! – az osztály által istápol, Eszünk névre hallgató korcs, jól nevelt, idomított ebhez illően, rögtön előbújt, mintha felelésre szólították volna. A sokat tapasztalt tanító megértéssel fogadta mind a kutya, mind a gyermekek hozzáállását. Eszünk emlékét, aki e földi létből kilépve, a gyermekembereknek köszönhetően megtalálta végső nyugalomát, az időközben öregdiákká érett egykori barátai ápolják, amíg élnek... Megható történet, azt bizonyítja, hogy a legembertelenebb korba is becsempészhető némi emberség.

A kötet érdekes színpoltját jelentik azok az írások, amelyekben a pályatársak – írók, újságírók – példáját idézi meg. Tomcsa Sándor, Szabédi László, Bajor Andor, Lászlóffy Csaba, Adonyi Nagy Mária, K. Jakab Antal, Nemess László, Cseke Gábor, Fodor Sándor, Zágoni Attila kerül sorra. A Mózes Attila alakjához kapcsolódó darabban fogalmazza meg a legtalálékosabban a mindenkori erdélyi író sorsát. *Az író a fiát neveli* című írásban az anya korholására – „miféle apa az, aki cseppet sem törődik fia nevelésével” – az akkoriiban éppen öt vagy hat hónapja fizetés nélküli atya azon nyomban nekilát a bonyolult feladatnak. A „gyerek”, miután az „öreg” – kizárólag nevelési szándékkal – cigarettával, itallal kínálta, a *Playboy* egyik számát nézegetve megkérdezi: „És mondd, apu, ezt a sok jó nőt kicsodák... szóval, kik szedhetik meg? – Hát azok, te hülye, akik nem kapnak szekundát matekból, meg románból, meg földrajzból, meg istennyilából!” Pofonegyszerű. Vagy mégsem?

Böloni az elsők között választja írásai témájául a rendszerváltás utáni esztendőök társadalmi visszasságait. A *Ki lesz*

az új igazgató? című kis groteszkben a korunkra jellemző korrupciót figurázza ki. A direktori székre pályázóknak egy bizonyos történetből kellene levonniuk a tanulságot. A helyes választ senki sem találja el... Következésképpen az igazgatót – nyilván kényük-kedvük szerint – kinevezik... Nem állom meg, hogy ide ne másoljam a helyes választ, azaz a tanulságot: „Ne mássz a fára, ha nem tudsz úszni, mert elüt a trolibusz!” Hogy milyen lehet a történet, amelynek ilyen a tanulsága? Olvassák el!

A rendszerváltás utáni évek gazdasági összeomlása sokakat arra kényszerített, hogy a messzi idegenben, vagy csak itt, a közeli anyaországban próbáljanak szerencsét. A *Sábesz* című írás főszereplője, P. Mihály fúró-faragó ember, akárcsak az apja, akárcsak a fia, előbb a koporsókészítésből élt, majd fia rábeszélésére belevágtak a műbútorasztaloságba, általa alapozták meg viszonylagos jólétüket. Az apa végül csak visszakíváncozott szülőföldjére, de a faragász fia, miután egy szász leányt vett feleségül, Németországban telepedett le. A kisebbik fia katolikus papnak készült, de összeismerkedett a vidék egyetlen fogorvosának unokájával, házasság lett a dologból, s ma Izrael egyik harcos politikusa. A megöregedett P. Mihály pedig azzal vigasztalja magát, hogy megfaragja Jézust és a tizenkét apostolt egy budapesti templom tetejére. Vigaszul: az egyik apostolban magát látja, egy másikban a kisebbik fiát.

A napjainkban (még mindig) dúló vadkapitalizmus a témája a *Mindenütt fizetni kell* című írásnak, amelynek főszereplője, Samu bá meghúzódtott bokájára gyógyulást keresve valóságos kálváriát kénytelen bejárni. A helyi

hályogkovácstól kiindulva elveszette bolyong a szakrendelők útvesztőiben, s bár minden ajtón való bebocsáttatásért fizetnie kell, mégsem látják el. Végül visszakerül oda, ahonnan elindult, azaz Vájós Misi keze alá, akinek sikerül talpra állítania az öreget. Olyannyira, hogy képes nyomban lebotorkálni a pincébe egy kancsó borért. Igaz, a három tízes után – amit a gyógyító kért a szolgálataiért – már hiába kotorászott a pénztárcájában, az teljesen kiürült a városi kaland során. Samu bá oda konkludál, hogy „(...) én cseppet sem csodálkozom, hallod-e, ha valaki inkább a kötelet választja, mint ezt az, ej, hogy köpnék!, szupermodern világot. Amelyikben mindenért, de mindenért fizetni kell...”

Az etnikai gyűlölködést kfiguráló *Árdeli korcsoma* két alakja, Török László és Turcu Vasile törököt fogtak egymás személyében, amit a másik szemére is vetnek. Mígnem belép az ivóba egy hulla, aki így szól rájuk: ti törökök vagytok! Majd hozzát teszi: Kuss a pofátokba, rohadt buzi törökök! Mindketten – Turcu is, Török is – felállnak az asztaltól, s máris verekednek. Miközben a hulla az asztalnál ülve iszogatja a sörüket, szívja a Kentet. „Tíz perc se kell, minden kettő üti egymást, de akad olyan, aki egy harmadikat is. Ez már ilyen egy árdeli korcsomában. Interetnikai verekedés” – zárul a történet.

A *Poklos-patak túra* hősének már a neve – Kukubika Szerencsika – jelzi, hogy a történet elkerülhetetlenül groteszkbe torkollik. Az Ady-rajongó ifjabb Kukubika, *Az Értől az Óceánig* című vers által megihletve maga is elindul: a befagyott Poklos-patakról a Maros jegére átkorcsolyáz-

va – a mélybe... A holttestet valahol Gyulafehérváron fogták ki, zsebében a nejlontasakba csomagolt *Poklos-túra* című verssel. Hogy miként jutott el odáig, pontosan nem tudni... Amiként azt sem, hogy tudta-e vagy sem, hogy a Fekete-tenger mégsem az Óceán... De ennek a Kukubika szempontjából már semmi jelentősége – zárja a sztorit az író.

A kötetbe foglalt írásokon végighúzódo közös szál a maró ironia s egyben önironia, amely megóvj a olvasót a keserű következtetésektől, ezáltal mégiscsak némi mentőövet dobva feléje, eléje, amibe ideig-óráig megkapaszkodhat, mielőtt végleg elsüllyedne a nagy bűdös semmibe. S aztán a szerzővel szólva: sábesz.

Különös élmény Bölöni Domokos írásait olvasni, különös és megismételhetetlen. Attól függetlenül, hogy komolyabbnak mondott, úgynevezett irodalmi lapba, vagy „csak” napilapba, esetleg hírportálra szánta a szerző. Hogy így van, s nem másként, mi sem bizonyítja jobban, mint a puszt a tény: vannak olvasók, akik kizárólag az ő kedvéért veszik kézbe a napilap(top) ot... Sokan irigyelhetik ezért a mai pályatársak közül.

Az írások szereplői többnyire irányt vesztett életek, zátonyra futott egzisztenciák, az egész olyan, mint zavaros korunk kabaréba illően félresikerült társadalma, amelyben élünk adatott, s amely folyton-folyvást alakul, s alakít minket is. Vagy mi magunk alakulunk/idomulunk hozzá? Vigaszként, menedékként vár a mindenkori „árdeli korcsoma”, amelyen ugyan lehetetlen túllépni, de ahol a kétes minőségű sör mellett egy-egy ígéretesen habzó sztori mindig kínálkozik... Mint ez esetben

a Bölöni Domokos által lejegyzettek.

S még valami: Bölöniről sok szépet leírtak az idők folyamán, legutóbb a neves debreceni professor, Márkus Béla („...*elmúlik a világ reumája*”, Bölöni Domokos kisprózáiról, *Székelyföld*, 2022/11.), a hivatalos kánondiktátorok viszont nem nagyon akaródnak tudomást venni róla.

Nekik is szóló üzenetként itt egy nemrég felfedezett részlet egy tíz

évvel ezelőtti interjúból: „(...) az élő prózáirók közül hármat tekintek a legnagyobbak: Bogdán Lászlót, Szilágyi Istvánt és Bölöni Domokost. Mi, többiek, íródiákok vagyunk mellettük.” Mindezt néhai Sigmond István mondta vala Demeter Zsuzsának, megjelent a *Székelyföld* 2013/6. számában.

Szentgyörgyi László

Background 3